
GYORS TÉNYKÉP

„ A SEMMI ÁGÁN...” (Kistérségi program és összefogás az Ormánságban)

KOVÁCS KATALIN

Az Ormánságról

Az Ormánság hazánk történelmi értékű kistája. Fénykorát a 17–18. században élte. Természeti kincsei, néprajza, hagyományos épített környezetének rendkívüli gazdagsága az egyetemes magyar kultúra igen értékes része. A térség tragédiája, hogy gazdasági-társadalmi egyensúlya megbomlott, éltető emberi közösségeinek csak töredékei maradtak fenn.

A politikai okokkal is súlyosított periferizálódás (a jugoszláv határmentiség) fékezte a gazdasági modernizációt. Pécsről 40 percnyi autótúra után a századelő Magyarországnak azóta leromlott arculatú falvaival találkozunk.

Ez a helyzet az elmúlt évtizedben megindított néhány „felzárkóztató” programot, ám ezek vagy hamvukba holtak (pl. az 1986-ban indított ún. elmaradott térségi kormányprogram), vagy nehezen korrigálható károkat okoztak (pl. a melioráció).

Az Ormánságban élők – már akik egyáltalán itt maradtak – hitüket veszítették el az ilyen-olyan programok miatt, mert azok a térségben nem szervesültek. Nagy költséggel létrehozott tiszavirág életű eredményeik (pl. új munkahelyek) a térség alapproblémáin változtatni nem tudtak, s a rendszerváltást követő új tulajdonosi, piaci viszonyok elsöpörték őket.

A munka indulásáról

Az Ormánság Alapítvány 1990 óta dolgozik a térségben. Munkáját a Baranya Megyei Közgyűlés és a JPTE Társadalomföldrajzi és Urbanisztikai Tanszékének szakmai támogatásával végzi. Térségfejlesztő programjainak támogatója például a Népjóléti Minisztérium, a Baranya Megyei Munkaügyi Központ, a KTM Dél-dunántúli Főépítési Irodája, de mindenekelőtt és legelső sorban az ormánsági önkormányzatok.

A térségben és a térségért végzett közös munka vezetett oda, hogy 1993. június 10-én az ormánsági települések polgármesterei, illetve képviselői kinyilvánították szándékukat arra vonatkozóan, hogy szervezetbe tömörüljenek, s együttesen megbízzák az Ormánság Alapítványt az Országos Foglalkoztatási Alapítványhoz irányuló pályázat előkészítésével és benyújtásával. Ettől fogva a munka szakmai támogatójává vált a Helyi Önkormányzati Know-how Program is.

E tényszerű megállapítások azt sejtetik, hogy ez a folyamat egyszerű volt. A valóságban azonban olyan utat kellett hozzá bejárni, melyen az Ormánság Alapítványt a zavaros fejű, veszélyes idegenek gyülekezetének státusából el tudtuk juttatni addig, hogy a polgármesterek és mások, a térségben vezető szerepet játszó személyiségek felismerjék szándékaink lényegét, hasznosíthatóságát, s megérezzék a „kívülről jött” valamint a helyi erők összefogásának erejét.

A közös cél: komplex térségfejlesztési program elkészítése volt. E munkára a térségben olyan nagy igény mutatkozott, hogy 1993. október 29-én (még a kedvező döntés ismerete nélkül) térségi megbeszélést szerveztünk. Ezen a találkozón részt vettek a térség önkormányzatai, a gazdasági szféra képviselői, oktatási és egészségügyi intézmények dolgozói, érdeklődő állampolgárok, minisztériumok (BM, KTM) képviselői, a Baranya Megyei Önkormányzat vezetői, a Baranya Megyei Munkaügyi Központ, a földművelésügyi hivatal, a Baranya Megyei Természetvédelmi Igazgatóság, a Dél-dunántúli Területi Főépítési Hivatal, érdekvédelmi szervek és egyesületek képviselői.

Itt ismertettük a program készítésére vonatkozó terveinket, s a programkészítés módszerére vonatkozó javaslatunkat. A találkozó másnapján értesültünk arról, hogy az OFA kuratóriuma sikeresnek ítélte pályázatunkat.

A komplex térségfejlesztési program első fázisa

Alapvető, koncepcionális kérdésnek tekintjük azt, hogy a program egésze visszacsatolási rendszerben formálódjon. Ehhez három szintet tartottunk elengedhetetlennek:

- 1) Szakértők, kutatók az egyes tématerületek feltáráshoz.
- 2) Munkacsoportok a folyamatos, közvetlen konzultáció biztosításához.
- 3) Térségfejlesztési társulás vagy településszövetség a térségi összefogás biztosításához.

Első szint: a helyzetfeltárás

Az Ormánság komplex térségfejlesztési programja a pályázat benyújtásakor 39 települést foglalt magában. Az 1993. októberi találkozó, illetve a szakemberekkel, önkormányzati vezetőkkel való konzultáció révén úgy tűnt, hogy ez a településkör kiegészítésre szorul, ezért a vizsgálatok általában 47 települést érintenek. Ettől az egyes szakági

megközelítések sajátosságainak megfelelően (pl. munkaügyi számbavételi körzet, agrártáj) két-három települést érintő eltérés előfordul, de ez a települések kicsiny volta és hasonló jellege miatt nem okoz érdemi eltérést.

A *helyzetfeltárásnál* már a jelenlegi állapot értékelése is abból az aspektusból történt, hogy melyek a térség erősségei és gyenge pontjai, melyek a kitörési lehetőségek.

A helyzetfeltárást az Ormánságra vonatkozó *bibliográfia összeállításával* és a *kistérség állapotával, fejlesztéseivel foglalkozó korábbi tanulmányok, határozatok, tervek összegyűjtésével kezdtük*. Mindkét összeállítást használni tudták az egyes tématerületek részletes vizsgálatával megbízott kutatók. A korábbi terveket, koncepciókat külön is átvizsgáltuk. A rendszerváltást megelőzően készült munkáknak a helyzetelemzéssel foglalkozó vizsgálati munkarészei a későbbiekre nézve is igen sok használható tényanyagot tartalmaznak, maguk a tervek, koncepciók azonban a megváltozott társadalmi, gazdasági, önkormányzati struktúrák miatt ma jórészt használhatatlanok.

A helyzetfeltárást során 19 tanulmány készült. Az alapproblémák megfogalmazása témacsoportonként nagy hasonlóságot mutatott, így *markánsan kirajzolódnak a gyenge pontok*.

Ezek mellett erősségekről kevésbé beszélhetünk, inkább arról, hogy *vannak még olyan értékek és értékesülésre alkalmas elemek a térségben, melyek megmenthetők, illetve feltárhatók*.

Az Ormánságról és annak mezőgazdaságáról készített bibliográfiák látszólag nagyon gazdag képet tárnak elénk. Így van ez a hagyományok, néprajzi értékek, építészeti emlékek vonatkozásában. Ugyanakkor rendkívül szegényes, ha azt tekintjük, hogy az utóbbi öt évben – néhány tanulmány kivételével – csak napi aktualitásokat tárgyaló újságcikkek jelentek meg erről a térségről.

Egyéni és egyedi ízzel gazdagították a tényfeltárást az Ormánság hagyományait feldolgozó tanulmányok. Soraikból *ökologikusan működő gazdaság, sokszínű kultúra*, – mai szóhasználatunkkal élve – organikus életszemlélet bontakozik ki. E hagyomány, ennek újjáélesztése, az oktatásba való bekapcsolása, s ennek révén a térségi identitás *erősítése a fejlődés pozitív eleme lehet*.

A természeti értékekből *erősségként* jelenik meg a Dráva léte, a természetvédelmi jelentőségű területek, növények, védett élőlények, a tervezett nemzeti park, a hagyományos agrártáj képe, a „vizes világ”.

Ugyanakkor *gyengeség*, hogy mindezen értékek olyan pusztítást szenvedtek el – „szervezett szinten” – a meliorációtól, a tájidegen gazdálkodástól, a rövid távú „lezsarolástól”, amiáltal némelyek végleg elpusztultak, mások talán még menthetők.

A természetvédelemnek új stratégiát kell követni: *az egyes fajok védelme helyett az élőhelyeket kell a védelem tárgyának tekinteni*. A Dráva völgye számos olyan faj élőhelye, amely az országban csak itt, vagy csak néhány helyen lelhető fel. Ezért indokolt a térség egészének „működését” olyan irányban tartani, hogy az az élőhelyek hosszú távú megőrzését, valamint a leromlott területek rekonstrukcióját biztosítsa.

Veszteség a térségre nézve a *tradicionális területhasználat* „modernizálása”. A nagytáblás szántóterületek kialakítása, az erdősávok, mezsgyék, rétek megszüntetése, a legelők feltérése a vízháztartás romlását, talajeróziót eredményezett. A magángazdálkodás térhódításával, az állattartás várható növekedésével azonban a rétek-legelők művelési ágakon belüli természetes egyensúlya helyreállítható.

A *mezőgazdaság* a térség fejlődésében kulcsszerepet játszik. Szorosan összefügg a táj látványával (esztétikumával), az egészséges életkörülményekkel, a környezetszennyezéssel, illetve annak csökkenésével, a foglalkoztatással, a turizmussal. A térség ún. konvencionális (nagyüzemi, iparszerű) mezőgazdasága jelentősen hozzájárult a táj ökológiai leromlásához, a tájkép elszegényedéséhez és a munkanélküliséghez.

A fejlesztési tervnek számot kell vetnie azzal, hogy a *jelenleg domináló mezőgazdaság szinte „megkövesedett”, nehezen változtatható*, így a tervnek tartalmaznia kell olyan elemeket, amelyek „szelíden” és fokozatosan érvényre juttatják a térség ökológiai feltételeit és az ehhez szorosan kapcsolódó helyi, hagyományos gazdálkodási ismereteket. Kedvező helyzetet teremt ehhez a tulajdonosi gondoskodás újjáéledése és a megváltozott gazdasági környezet.

A térség *demográfiai helyzetéből*, humán erőforrásaiból is adódnak erősségek. Így:

– a *fiatalkorúak nagy száma* (mint potenciális munkaerőforrás és térségi erőforrás), ami azonban csak akkor igaz, ha sikerül képzésüket és munkába való bekapcsolódásukat megoldani;

– *gazdálkodási hagyományokat* – elvértve bár –, de még *őrző népesség jelenléte*, ami módot adhat ismereteik átvételére, illetve terjesztésére;

– az *elvándorlás mérséklődése, a népesség stabilizálódására utaló jelek gyarapodása*.

A demográfiai jellemzőkön belül *gyenge pontok* is szép számmal akadnak. Így:

– a *képzetlen és képezhetetlen munkaerő* rendkívül nagy aránya;

– a *munkanélküliség*, az ennek nyomán kialakult „slack”;

– az aktív korú népesség viszonylag alacsony aránya, s ebből adódóan az ezen népességre háruló eltartási terhek nagy súlya;

– a települési elaprózottságból fakadó ellátási, integrálódási nehézségek;

– valamint a társadalom lassú kicserélődéséből, a többet akarók elvándorlásából fakadó degradáció.

Valójában az emberi erőforrással kapcsolatos elemzésből kitűnő legnagyobb probléma az, hogy a *térség munkaerőpiaca* a közvetlenül megjelenő és a regisztrációban nem jelentkező szinten is *végletesen egyoldalú és struktúrájában igen torz, nyomasztó túlkínálat jegyeit mutatja*. Tekintettel a térség gazdasági potenciáljára, hagyományos területfejlesztési stratégiákkal – belátható időn belül – ennek megváltozására számítani nem lehet. Az Ormánság mély, az általános eszközökkel nem kezelhető szociális, gazdasági válság jellemzőit hordozza.

Az ipari és kereskedelmi vállalkozások felmérése alapján erősségekről alig beszélhetünk. A vállalkozók többsége egy-két fős céget működtet, hagyományos (családi) vagy „kényszer-vállalkozás” formájában.

Gyenge pont, hogy a térség gazdasági újrastrukturálódása igencsak a kezdeteknél tart. Kevés az új gazdasági potenciált jelentő vállalkozás, s a meglévőket is a szűk helyi piac korlátozza – működésük nem tud túllépni a lokalitás térbeli korlátján. Mindehhez figyelembe kell venni azt is, hogy a térség jócskán „importál” olyan termékeket is, amelyek helyben kiválóan előállíthatók (lennének) – pl. zöldség, gyümölcs, illetve ezek feldolgozott formái.

A helyi piac szűköségén túl a vállalkozók jelentős része vélhetően nem is ismeri a taggabb piac lehetőségeit. Blokkolja őket ebben az infrastruktúra hiánya, illetve fejletlensége (pl. telefon), s az a tény, hogy nincs olyan támogatási (pénzügyi és tanácsadói, menedzselő) háttér, amely a vállalkozóvá válást, a piacra kerülést és piacon maradást segítené.

Az épített környezethez kapcsolódóan elkészült a rendezési tervek vizsgálata. Az ennek kapcsán megfogalmazható pozitívumok az alábbiak:

– a nagyobb települések rendelkeznek rendezési tervekkel, ezért csak ezek készítésével, használatával kapcsolatban létezik helyi gyakorlat, az pedig használati feszültségekkel terhelt, ami tartalmi alapot teremt felülvizsgálatukhoz;

– az Ormánság készülő fejlesztési koncepciója lényegesen megkönnyíti és koordináltá teszi a rendezési tervbeli hiányok pótlását.

A fentiekben jelzett pozitívumok mellett igen súlyosak az e téren jelzett hiányok:

– a rendezési tervek (Sellye és Vajszló kivételével) tartalmukat tekintve szinte használhatatlanok;

– különösen elavultak a rendezési tervek külterületi (környékterv) munkarészei;

– építészeti értékvédelemmel szabályozottan, önkormányzati rendeletben (a rendezési tervek részeként) eddig csak elenyésző számban foglalkoztak a települések.

Az építészeti értékek és védettségük helyzetének vizsgálata révén megállapítható, hogy a lepusztulás és pusztítás nyilvánvaló jelei mellett a hagyományos épített környezet rendkívül gazdag és mennyiségében is jelentős emlékanyaga maradt fenn. Úgy, mint tájegység a településhálózatban, település és táj kapcsolatában, a települések szerkezetében, beépítésében, utca- és térformáiban, továbbá az épületállomány jelentős részében.

Megállapítható, hogy az Ormánságról készült számos tanulmány, dokumentáció ellenére a máig fennmaradt értékeknek csak egy töredéke került feldolgozásra, a teljes körű kutatás, értékelés és archiválás még várat magára. A gazdag emlékanyag az építészeti értékvizsgálat és védelem szempontjából egyaránt méltatlanul és hiányosan kezelt. Az igen kevés jó példa csak erősíti a hiányok tarthatatlan voltát, és minden érdekeltet cselekvésre kell, hogy készítsen.

Az idegenforgalmi fejlesztési lehetőségek szempontjából az Ormánság kincse rejtett kincs. A felületes szemlélő, a megfelelő kalauz nélkül odalátogató valószínűleg csak töredékével találkozik.

A térség erősségei turisztikai szempontból: a mezőgazdaság, a jellegzetes agrártáj jelenléte, a hagyományok, az építészet, a településszerkezet és falukép, a népi mesterségek, eszközök, a népművészet, az állat- és azon belül a madárvilág, a „vizes világ”, a legelővidék.

Ezekről azonban nincs megfelelő prospektus, lévén nincs idegenforgalmi propagandája a térségnek. Természeti értékei az idegenforgalom számára feltáratlanok (útjelzés, térkép), kevés és változó színvonalú a kereskedelmi és idegenforgalmi vendéglátóhely, kevés és nem eléggé reklámozott a szálláslehetőség. Ily módon jelenleg a *gyengeségek veszélyeztetik az erősségek érvényesülését is.*

Az önkormányzatok által elérhető *pénzügyi források tekintetében* két olyan elem van, amely a hátrányos helyzetből fakad ugyan, de pillanatnyilag előnyt jelent. Egyrészt az elaprózott településstruktúrából adódóan viszonylag jelentős az önkormányzatoként alanyi jogon járó kétmillió forintos pénzügyi támogatás, másrészt az Ormánság településeinek többsége – fejletlensége, illetve munkanélküliségi rátája miatt – a Területfejlesztési Alap által kedvezményezetttek körébe tartozik, s így viszonylag jó feltételekkel megpályázhat fejlesztési forrásokat.

E két tényező mellé sorakozik a harmadik, megítélésem szerint a legjelentősebb. *Térségi összefogás esetén több forrás mozgósítható, az együttműködés, a koordinált célok eredményesebbé tehetik munkánkat.*

A helyzetfeltárással kapcsolatos kutatás és az eredmények összefoglalása 1994. február 28-án zárult. Ezt követően került sor a program első szakaszának szakértői vitájára, majd 1994. március 23-án térségi bemutatására. Az e fórumokon elhangzottakat figyelembe véve 1994. április végére készült el az együttműködés alapjául szolgáló komplex fejlesztési program.

Második szint: munkacsoportok szerveződése és működése

A térségi programok hasznosításának – nézetem szerint – kulcskérdése az, hogy azok mennyire maradnak „kutatói magánügyek”, illetve mennyire képes és hajlandó az ott élő népesség fogadni. Esetünkben rendkívül szerencsés konstellációt jelentett, hogy az Ormánság Alapítvány munkatársai révén „átmenetet” tud(ott) képezni a szakértők, kutatók és a települési önkormányzatok, a helyi társadalom között. E híd-szerep legnagyobb eredménye a tematikus munkacsoportok létrehozása volt. Ha van, ami miatt tapasztalatainkat örömmel ajánljuk minden más térségi szerveződésnek, akkor éppen ez az elem az, amely a mi megítélésünk szerint követést érdemel.

A korábbiakban említett térségi találkozáson 1993. október 29-én hat munkacsoport alakult: telefon-, közúthálózat-, oktatás-, idegenforgalom, vállalkozásfejlesztés, valamint tájvédelmi és építészeti értékek védelme témákban. A megalakulás módja az volt, hogy a közösen kiválasztott témákkal jelzett papírokra felírta nevét az, aki dolgozni szándékozott. A munkacsoportokban résztvevő személyek köre a jelentkezéshez képest némi-

leg módosult. Csatlakozott számos érdeklődő helyi lakos, illetve szakember a térségből és a térségen kívüli intézményekből, és kikoptak a nagyhangú perc-emberek.

A munkacsoportok közül egyedül a *közúthálózat-fejlesztésre szerveződött* nem találta meg eddig arculatát, véghezvihető teendőjét. Úgy tervezzük, hogy a következő hónapokban ismét megindítjuk szervezését, most már *konkrét programmal*:

- az ormánsági ún. „alsó összekötőút” folyamatossá tételének programkialakítására;
- bicikliutak és gyalogutak, valamint
- lovas túrautak kijelölésére

a Dél-dunántúli Vízügyi Igazgatóság, a Közúti Igazgatóság, a Határórség, a Mecseki Erdőgazdaság Rt. és a Dél-dunántúli Természetvédelmi Igazgatóság bevonásával.

A *Vállalkozásfejlesztési Munkacsoport* eddigi tevékenysége a térség vállalkozói hálózatának feltárására, tanácsadói hálózatba való bekapcsolására irányult. Ennek első lépéseként a Sellyei Munkaügyi Központ és a Vajszlói Ipartestület segítségével és együttműködésével kérdőíves felmérés készült a térség ipari és kereskedelmi egységeiről. Az így nyert megállapítások alapul szolgálnak ahhoz, hogy az 1994. január 1-jén létrejött Baranya Megyei Vállalkozásfejlesztési Központ vidéki hálózatépítése során oktatási, tanácsadói és mikrohitel-programját kiterjessze az Ormánságra is.

A *Telefonfejlesztési Munkacsoport* tette a legnagyobb lépést a települések térségi szerveződése ügyében azáltal, hogy közösen dolgozzák ki és nyújtják be a Területfejlesztési Alaphoz a térségi telefonfejlesztésre irányuló pályázatukat a mindeddig kommunikációs értelemben fehér foltnak tekinthető Ormánságra.

Az *Idegenforgalmi Munkacsoport* tagjai nagy munkára vállalkoztak akkor, amikor a programhoz kapcsolódni kívánó valamennyi településről részletes kérdőívet töltöttek ki. Ezek az információk szolgálnak alapul ahhoz a 30 ezer példányban megjelentetni tervezett három nyelvű, színes idegenforgalmi kiadványhoz, mellyel az Ormánságot kívánjuk népszerűsíteni. E kiadvány kép- és szöveganyaga elkészült, jelenleg tervezése, grafikai munkája folyik. Terjesztését a Baranya Megyei Idegenforgalmi és Információs Iroda révén szeretnénk biztosítani.

A *kiadványhoz* különböző témakörökben *bel-lapok fognak csatlakozni*. Így: a települések egyedi igényei alapján az egyes településekről, a kerékpáros turizmus ajánlott lehetőségeiről, az idegenforgalom számára megtekintésre ajánlott természeti és népművészeti értékekről, népi mesterségekről, a lovas turizmus lehetőségeiről, vadászati lehetőségekről, horgászatról, továbbá programcsomagajánlat az ifjúsági (diák) turizmus számára.

Az Idegenforgalmi Munkacsoport a következőkben a *turizmus térségi fogadóképességének* (infrastruktúrájának és személyi feltételeinek) *kialakítását, koordinálását és javítását szeretné elősegíteni*. Például szakmai tanfolyamok, munkanélküli képzés-átképzés segítségével.

Az *Oktatási Munkacsoport* időközben nevet változtatott, s most *Kulturális-Oktatási Műhelyként* működik. Eddigi eredményeként kiemelendő, hogy összeállítottak egy olyan speciális közoktatási programot, amely az Ormánság sajátos demográfiai helyzeté-

ből táplálkozik, s a demográfiai-társadalmi gyengeségek oldására keres választ. E programot az Ormánság iskoláinak képviselői megvitatták és elfogadták. A program egyik sarkalatos eleme az, hogy pontos információk álljanak rendelkezésre az intézményes oktatás helyzetéről és a családokról, gyermekekről. Ehhez a kérdőívek elkészültek, ki-küldésük, feldolgozásuk a következő munkafázis lesz.

Ezen túlmenően a Kulturális-Oktatási Műhely pályázati felhívást adott ki. A felhívás célja egyrészt a térség történeti, néprajzi értékeinek, természetföldrajzi adottságainak feltárása és beépítése az oktatásba, másrészt a sajátos társadalmi-kulturális helyzetből fakadó nevelési-oktatási problémák oldása. A pályázat díjait az Ormánság Alapítvány biztosítja.

A *Tájvédelmi Munkacsoport* az 1993. októberi találkozón külön javaslatra alakult, s eddigi munkája alátámasztja az akkori döntést. Épp azért, mert az Ormánság rendkívüli természeti és építészeti értéket képvisel/t/, s mert ezek az értékek veszélyeztetett helyzetben vannak, e csoport munkája nagyon fontos. Első lépésként *összegyűjtötték az Ormánságról rendelkezésre álló térképeket*, illetve felkutatták hogy hol vannak a szabadon nem hozzáférhetőek. Tájfotókat gyűjtöttek, úrfotót szereztek be a területről.

Másodjára a *természeti és építészeti értékvédelemmel kapcsolatos tájértekezleteket* készítettek elő mikrorégióként, márciusra. A tájértekezletek a KTM Dél-Dunántúli Területi Főépítészeti Irodája és a Baranya Megyei Önkormányzatok Társulása Hivatala szakmai támogatásával mindenekelőtt szeretnék felhívni a figyelmet a helyi értékek védelmére és módszertani ajánlásokat, segítséget kínálnak e védelem megvalósításához.

Végezetül újonnan indított munkájuk – a helyi és térségen kívüli szakértőkkel együtt – a térség *vízháztartásának vizsgálata*, az ezzel kapcsolatos problémák feltárása.

A munkacsoport munkája, a komplex fejlesztési program eredményes vitele megköveteli a széles körű térségi tájékoztatást. Ezért azon kívül, hogy a helyi és területi sajtóorgánokban, a regionális és kabeltévében beszámolunk munkánkról, szükségesnek érezzük azt, hogy tevékenységünket – épp a visszacsatolás lehetősége érdekében – még közelebb vigyük a lakossághoz. Ezért az Ormánság Alapítvány kéthetenként megjelenő *hírlevelet* bocsát ki, első példányát márciusban.

Az eddigi munka során kitűnt, hogy – mivel a térség gazdasági alapját hosszú távon is a mezőgazdaság képes csak biztosítani – szükség van egy, a mezőgazdaság problémáival foglalkozó – kapcsolatra is. Ennek működtetéséhez szakmai segítséget ajánlott a Baranya Megyei Földművelésügyi Hivatal, s tagjai sorába hívjuk a frissen kinevezett falugazdászokat is.

A munkakapcsolatok működését azért érezzük különösen jelentősnek, mert ennek révén van mód folyamatos és személyes konzultációra a szakma és a térségben élők közt. Megvalósul a munkánk alapkövetelményeként kezelt visszacsatolás, s a helyi társadalom a program aktív részesévé válik.

Harmadik szint: Ormánsági Fejlesztési Társulás

A programok értékét valós mozdító erejük méri. A mégoly kiváló gondolatok s a szakterületenként működő munkacsoportok sem jelenthetnek elegendő erőt arra, hogy az Ormánság a „semmi ágáról”, e rendkívül súlyos válsághelyzetéből elmozduljon. A közös, jobbító szándékok érvényesüléséhez keretek szükségeltetnek – ilyen lesz szándékaink szerint az Ormánsági Fejlesztési Társulás.

Az Ormánság településeinek képviselői, gazdálkodó egységei és intézményeinek vezetői, magánemberek együttesen nyilvánították ki azt a szándékukat 1994. március 23-án, hogy az évszázados elmaradottságot közös erővel próbálják meg mérsékelni, az Ormánság pusztulását megállítani. Politikai viharoktól hangos és harsány közéletünkben példa értékű lehetne az az okos vitában formálódó egyetértés, amint ez a társulás alakult. A „politikai kultúrát” hozzá a tisztesség szolgáltatta.

Összegzés

Áttekintve a program eddigi folyamatát megállapítható, hogy várakozásainkon felül is kedvező „mellékhatásokkal” jár:

1) Úgy a térségből, mint a térségen kívülről új támogatókra, munkatársakra lelt az Ormánság.

2) Mobilizálja a helyi társadalmat, ötleteket, energiákat szabadít fel: vállalkozókból, új elképzelésekkel rendelkező pedagógusokból, polgármesterekből, falugondnokokból.

3) Oldja a térség relatív bezártságát azzal, hogy külső kapcsolatait, ismeretségét növeli, civil szerveződéseit erősíti, térségi összefüvetelei, munkacsoportjai révén koordinációs fórumot teremt az együttműködni szándékozókknak, a magára hagyottság érzete helyett az együttes munkában, összefogásban rejlő erő kibontására ad lehetőséget.

Úgy véljük, ez munkák legfőbb erénye.

Dunántúli Tudományos Intézet (Körtvélyesi L.)